

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy íven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr, az osztrák-magyar birodalmon kívüli országokba egy évre 7 frt; — **egy szám ára** 12 kr. — **Hirdetések díjja** száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr, bélyegdíj mindenik hirdetésnél külön-külön 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. Melléklési díj minden száz darabtól 1 frt 50 kr. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. — intézendők.

Voltaire százados napján.

A francia szabad gondolkodók május 30-án ünnepélyt rendeztek Voltaire halálának napja 100-ik évfordulójára. ... Voltaire neve újra hangozik mindenfelé. ... s mint életében, úgy ma is mellette és ellene sorakoznak a megemlékezők. Saját hazájában 3 táborra oszlanak, u. m. fényoldalait tekintők, kik magasztalják és szellemóriásnak tartják, ilyenek az u. n. szabad gondolkodók (libre-penseur-ök), kik jobbra a kijelentett vallás bevallott ellenei; a klerikálisok, vezérek a híres orleansi érsek Dupanloup, kik csak az árnyoldalakat nézik, ezek most is tüzelnek ellene s másfelé fordítják a kegyelet irányát; a 3-ik tábor az evangyéliomi protestánsoké, kik elismerik fényoldalait, de látják a sötétet, a gyászost is, elvből inkább közönyösök maradnak, mert nem gyűjthetnek fentartás nélkül örömtüzet oly „szellemóriás“-nak, a ki törpe volt boszankodni a felett, hogy elég volt 12 ember a keresztyénség megalapítására s szerette volna megmutatni, hogy elég egy ember annak lerombolására. Szegény Voltaire!

Voltaire-tól és szellemétől az evangyéliomi protestantizmus hiveinek nincs mit tartani, tőlök akár minden évben megülhetik a fényenczék, az illuminismus egyik gyarló, de mindenesetre hősenek emlékét, mert úgy áll a dolog, hogy minél inkább halad az idő előre, annál inkább kisebbedik s enyészik Voltaire érdeme, sőt mint a Dupanloup fellépését keményen bíráló francia lap a „Temps“ maga is bevallja, Voltaire e százados felelevenítéssel nem nyert, hanem vesztett. Ellenzi ama Lap azt is, hogy Voltaire-nek szobrot állítsanak, mert neki valódi „nagyága“ nincs s „jelleme feltjai inkább az eltakarást szükséglik.“ Lehet-e a jövőnek példányképe, az ifju nemzedék eszménye egy Voltaire? „Nem vagyok keresztyén“ maga mondá, Ily egyént ki akar példaképül állítani piedestálra helyezni? Maga mondja a szabadelvű „Temps“: igen könnyű beigazolni, hogy Voltaire-tól hiányzott a méltóság a jellemében, az emelkedettség az érzelemben, a törvényszerűség az eljárásban ... számos tételei idézhetők, melyekben

megveti a népzömet, sérti hazáját, bókol a királyok s kegyenczhölgyeik előtt.“ — A XIX. század nagyon pazar a szobrok állításában és magasztalásban, a legfőbbbet a jellemet, mi nélkül a lángész és tudomány is csak folttal borított tünemény, mellőzi a lelki és erkölcsi nevelés nagy kárára. — Erkölcsi ingatagságáról hallgatunk. Gyenge Voltaire!

Különös, hogy épen a Voltaire-t ünneplő szabadgondolkodók mily következetlenek! Voltaire ellenezte a népoktatást, 1763-ban köszönetet szavazott La Chalotais-nak a ki könyvet irt a népnevelés ellen, neki megköszöni Voltaire, hogy „számüzi a tanulást a szántóvető köréből“. Bölcsészeti szótárában szinte ellene nyilatkozik Voltaire annak, hogy nagy számmal oktattassanak az alnép gyermekei, „elég egy toll 2—3 száz karnak is.“ A mai szabad gondolkodók szenvedélylyel küzdenek, s igen helyesen, az ingyenes, kötelező oktatás mellett, tehát a mellett, a mit ünnepelt hősük elítélt.

Voltaire hizelgett kora nagy zsarnokainak, szép leveleket irt a pápákhoz, orosz cárnőhöz, porosz királyhoz s a jezsuiták tervelt védelméről is csak akkor mondott le, mikor a közvélemény ellenök fordult. Az ünnepély rendező mai szabadgondolkodók épen nincsenek rokonszenyvel oly hatalom-tartók iránt, kik iránt tisztelettel volt telve Voltaire. Különös találkozás az is, hogy a keresztyén nevet elvető ujhítü Strauss Dávid is az absolutismus felé hajolt.

Az ünnepélyrendezők nyolczvan százaléka ma pozitivistá, Comte pedig, a pozitivistá bölcsészeti feje, Voltairt csak „másodrangu tulajdonok“-kal bírónak tartotta, s „nagyon gyenge logikájúnak“; Comte szerint Voltaire a maga deismusával feltartóztatta a műveltség haladását, mely a positivismus felé irányul. (Le Christianisme au XIX-me siècle, Nro 18.)

A francia független reformátusok, a kik az evangyéliom alapján állnak, elítélik a clerikalismust, ultramontanismust, s e rendszer ellen küzdő Voltaire-nek megadják az érdemet, csak azon fokig ám mig méltó arra; de mégsem érzik magukat készeknek tömjént gyujtani a XVIII.

század „nagy hitetlené“-nek szobra előtt. A lelkiismeret-szabadság védőjének, Calas, Labarre emlékezete megtisztítójának szívesen köszönetet mondanak; de mint keresztyének nem felejtetik el a keresztyén vallás s annak alapítója ellen világba dobott voltaire-i rágalmakat; mint hazafiak is nem istenithetnek oly férfit, a ki takargatta a koronás fők vétkeit, a népet ellenben annyira lenézte, hogy ennek, szerinte, „mint az ökörnek csak járom, ösztöke és széna való.“ Maga az, hogy a republika ünnepli meg a monarchia magasztalóját, szinte ellenmondásszerű. Bármily nagy író s hatalmas tehetség volt is Voltaire, mégis csak romboló vala ő s uralma végéhez közelít, mert ma reformátorokra van szüksége Franciaországnak, s tegyük hozzá, más nemzeteknek is. Az a valódi nagy, a ki az igazság és szabadság vallását — a mely a tiszta keresztyénség — plántálja, nem pedig a ki tépegeti, irtja. (L'Église libre, Nro 21.)

Meg kell adni Voltaire-nak a mi őt megilleti, de túlzásba menni nem szabad. Az orthodox protestáns Guizot „Franciaország története“ 5-dik kötetében elősorolja Voltaire fény- s árnyoldalait egyiránt, mondván: „Voltaire lankadatlan tevékenysége sok gyümölcsöt érlelt, mik túlélték őt; hatalmasan befolyt az emberiségi nézetek diadalra emelésére; világos, tiszta, ragyogó irányban példánykép, természetszerűbb fejtegetője saját jellemének mint kora zavaros reményeinek s vágyakozásainak; védte a józan értelem jogait, sőt barátai vallásellenes tulkapásainak néha ellenállt; de gúnyoros kételyeivel kiszárazta a lelkeket, a szellemeket; higgadt s mégis keserű szidalmi megzavarták a lelkiismereteket melyeket az encyklopaedisták anyagelvű tételei fellázítottak; kezei alatt tágult a hitelenség köre, tanítványai tulszárnyalták őt az általa felnyitott végzetes ösvényen. Voltaire valódi képviselője marad a gúnyolódó, támadó azon szabad gondolkodásnak, melynek nincs érzéke a mély szükségletek iránt az emberi lélek főfő nyomorában, a földi élet és idő szűk korlátai közé börtönözvén az emberi lelket. A vérnyomos francia forradalom után, a kétesdiségnek s korszakunk és hazánk erkölcsi zavarának fenekén Voltaire hitelensége maradt fen. Inkább voltaire-i mint anyagelvű a baj, mely még mindig kint van.“

Mi Voltaire-ban azon elfogult, szűk látókörűséget hibáztatjuk leginkább, a honnan nagy tévedése is ered, hogy ő a keresztyénséget a klerikális catholicismussal össze tudta zavarni. Janet jelenleg élő nagy francia bölcész azon hirtelen kidobott, de a francia protestáns tudósok által azonnal visszavert tétele: nem tudja, nem jobban el lehetett volna-e az emberiség egy Kálvin mint egy Voltaire nélkül? — véleményünk szerint megfordítható: Voltaire nélkül el lehetett volna az emberiség, mert a kár nagyobb, legalább saját nemzetére és hazájára nézve, mint a haszon, a mit működése okozott.

A „Hon“ tárczászának azon gyorsan elvetett tétele: a keresztyénség is elenyészhetik, — eszünkbe hozza a kijelentés nagy tényét s tanát: az ég és a föld elmulnak, de az ur igéje megmarad mindörökké; nem is az a főkérdés: a vallás örök, hanem az, hogy melyik s minő az a vallás, mely megmarad. Bizony nem a Voltaire vallása az örök, hanem azé, kit ő annyira bántalmazott; azon tiszta keresztyén vallás az örök, melyet Voltaire saját nagy bölcseségének miatta félreismert, papizmussal azonosított s mint gyalázatost eltiprandónak vélt. Cato s a rómaiak eltörülhették Kárhágót, mert földi mű vala, de Voltaire és nyomdokosai hiába ismétlik az „écrasez“ (tiporjátok el) szomorú tételt, mert a keresztyénség épülete állani fog, lévén az Isten országa, civitas Dei

Debreczen, 1878. május 30.

B. F.

Vallástanítás a népiskolákban.

Dicséretes mozgalmat jelezhetünk e téren egész hazánkban, felekezeti kebelében. Szükséges dolog is, hogy e nagy horderejű kérdéssel foglalkozzunk, mert ennek helyes megoldása elevenitené fel újra a buzgóság és hitélet hamu alá rejtett tűzét.

A vallásoktatás ügye mellett a dunamelléki egyházkerület a működést, a szó és vitatkozás teréről, már a tetekhez, a cselekvéshez vitte. Legelső gondját jó kézikönyvek előállítására fordította. Az én véleményem szerint azonban nem egyedül a tankönyvek hiánya okozta a vallásoktatás czélszerűtlenségét, ehhez járult s járul a tanítók e téren korlátolt ismerete, képesítése. Szélesebbé annyira fontos hiánynak ismerem, hogy jó és czélszerű tankönyvek adása által is, a dolgon nem segítünk, ott leszünk a hol voltunk, a tanítás eredménye még se a kívánt egyház iránti áldozatkész rokonszenv, az örök hit buzgó vallásossága leend, hanem terjesztetik a mostani közöny és hidegség, még pedig azért „mert a betű megöl, a lélek az, a mely megelevenít.“

Miként segítsünk e bajon? Többféle módszer áll előttünk. Elsőnek kínálkozik, hogy a lelkészek vegyék általán kezükbe a vallásoktatást, így a képességhiány megszűnik s az öntudatos vallásos élet, anyaszentegyházunkat fel fogja virágoztatni.

E dolog azonban igen sok nehézségekbe ütközik. A lelkész hivatalos teendője, többször elvonhatja őt az előadás idejétől s ekkor a mulasztás némi hátrányt szülhet. De meg falu helyeken, ezáltal a tanítói tekintély igen nagy megrendülést szenvedne, mert népünk nem azért dicséri a tanítót, mert már tudja a physica universalis törvényeit, ismeri a természet három nagy országát stb. hanem azért dicséri, mert a kis gyermek már tud zsoltárt, dicséretet, bibliai történetet, kátét stb. Ha ennek tanítását elveszszük

tőle, csaknem meg leend szakítva a kapocs, mi a tanítót a szülőkkel összeköti.

De másik nagy ok, hogy az iskolai vallásoktatást a lelkészek ne vegyék át, minden hivatalnak természetes hatás és munkaköre. A lelkész gondolja azokat, kik az iskolából kikerülnek, táplálja őket „már nem gyermeknek való táplálékkal“, hanem vizsgálta a mélységeket, az Istennek mélységét is. — Van köre az iskolatanítói hivatalnak, s ez elkészíteni a szívet és lelket, a jövő erősebb, s mélyebb tanításból származott ismeretnek. S itt se nem szükséges, se nem kívánatos, hogy a tanító tervszerű munkálkodása a lelkész beavatkozása által megzavartassék. A lelkészi hivatal köre a már fejlődő értelmet s életre ébresztett érzelmet tovább fejleszteni, nevelni. S ez oly nagy munka, hogy ennek teljes elvégzése, megadja a lelkésznek „minden napnak terhét.“ — Nem kell e két munkakört összeolvasztani, csakis összhangot szükséges létrehozni, hogy e kettő között áthághatlan árok, ugrás ne legyen. Vagyis, az iskolai vallásoktatás elhanyagolt ne legyen, hanem akként kezeltessek, hogy a várt eredmény minden eshetőség között létrejöhessen. Viszont a lelkésznek akként kell működni, hogy szellemi munkája se visszamenetelt ne eredményezzen, se tulságos magassága által a hallgatókat szemé elől el ne veszítse. S ha e munkát közvetlenül megvizsgáljuk, ha hí szolgálként nemcsak azt teszszük a mi száraz kötelesség, de buzgóság által erkölcsi önértetre is szert tenni akarunk, azonnal látjuk, hogy e munka elfoglalja minden erőnket és tehetségünket s nem engedi, hogy a legjobb akarat mellett is, az iskolai vallásoktatás ügyét elvállaljuk, mert annak szigorú teljesítésében a lelkészi hivatalnak messze kinyúló és sokat magába ölelő munkaköre akadályozná a lelkészt.

Ha a vallásoktatás a lelkészi hivatallal egyesítettnek az ügyet előre nem vittük, mert úgy a tanítói, mint a lelkészi hivatal igényli az egész erőt, időt, tanítási hajlamot.

Nézzük a második kínálkozó alkalmat, hogy a vallásoktatás ügye előbbre vitessék és ez az, hogy tanítóképezdéinkben több időt és nagyobb tért engedjünk a „hittudomány“ előadására. — Ez igen kívánatos lenne, de a körülményekkel számot vetve, tudjuk hogy lehetetlen. Iskoláink nemcsak az anyaszentegyháznak nevelnek tagokat, de a hazának is hű fiaikat, polgárokat. Az iskolának ezen két irányu hivatása a tanítói hivatalt nagyon nehezé teszi. Különösen a mostani időszak a realis ismeretek nyújtásával igen sokat vár az iskolától, s ha ősi dicsőségünket elhomályosítani nem akarjuk, a korral lépést kell tartanunk, jogos kívánságának eleget kell tennünk, s ebből kifolyólag tanítóképezdéink szervezeténél az egyházi tudományok mellett, kellő időt kellett adni a többi tudományok elsajátítására. — Ép ezen oknál fogva, ismerve képezdéink tantervét s egybevetve ezzel a növendékek belépéskori ismeret állapotát s a 3 évi tanfolyamot bátran kimondhatjuk, hogy az egyházi tudományok bővebb tanítása a mostani körülmények között lehetetlen, a tanfolyam meghosszabbítása pedig czélszerűtlen volna. Így tehát, hova forduljunk, ha látjuk, hogy a lelkészi hivatallal egyesíteni nem lehet, a képezdékben az egyházi tudományok bővebb tanítására nincs idő, vagy talán tűrhető is ez a mostani állapot, megelégedhetünk vele? eddig se omlott össze egyházunk, ezután is fenn fog állani.

Nem, ekként gondolkodni nem lehet, tenni kell, de úgy, hogy cselekvésünk helyes legyen.

A vallásoktatást továbbra is a tanító kezében kell hagyni, hanem ennek legyünk segítségére. Vagyis az önképzés terét

nyissuk meg a tanító előtt. Ezt eredményezni fogja az, ha mi a szorgalmas tanítónak rendelkezésére bocsátjuk a szükséges segédkönyveket, felnyitjuk a forrást, melyből ismeretének bővítését meritheti.

Állítsunk „iskolai könyvtárakat“, melyekbe különösen meg legyenek az egyházi irodalomnak azon termékei, melyek a tanítót eligazítják ott, hol ismerete túl nem terjed. —

Ezen könyvtárakra nézve, munkákkal már rendelkezünk és a költség is nem oly nagy, hogy azt a legkisebb egyház is elő ne tudná teremteni. Hogy csak pár művet említsek: Farkas, Dr. Heiszler, Balogh egyháztörténeti munkái; Kősziklán épült ház ostroma. Dr. Augus „Bibliai kézikönyve“, Farkas „Bibliai földrajz“, „Bibliai régiségek“ stb. s ehhez hasonló művek míg egyrészt az iskolai könyvtárak magvát képeznék, addig a legjobb segítői lennének a tanítónak. — Ezen önképzés által nyerné meg a tanító a szükséges képességet a vallásoktatásra, s így lehetne annak üdvös eredménye s így tartatnék meg a tanítói hivatal természetes határa.

Ez lenne az első ut-mód, mely a vallásoktatás kérdését helyesen megoldaná.

A második lenne az, hogy lelkész és tanító többszörösen jönnének össze eszmecsere végett. Ez az igen kívánatos dolog azonban nagyon idegen mi közöttünk. Kevés helyt találunk jó összhangot tanító s lelkész között, a mi aztán a gyülekezet vallásos életére igen rossz hatással van. E tekintetben igen sok keserű tapasztalat áll rendelkezésünkre, melyekből kitünik, hogy a tanító a lelkész ellen áskálódott, s viszont a lelkész a hol csak lehetett, megvetését kimutatta a tanító iránt, s ennek kárát érzi a lelkészi és tanítói kar, a lelkész, a tanító és a gyülekezet.

Ezeket kell megszüntetni, szolgatársak vagyunk mindketten, egyikre két, másikra négy talentum bízott s kölcsönösen kell egymást támogatni. Kívánatos, hogy egy egyházban lelkész és tanító kölcsönös megvitatás után állapítsák meg a vallásoktatás módszerét.

Ily rendszer, illetve ily testvéries szeretet mellett, gyümölcsöző lehet a vallásoktatás. Ha lesznek jó kézi könyvek s emellett leend „iskolai könyvtár“, továbbá testvéries egymást segítő szeretet lelkész és tanító között, úgy a vallásoktatás kérdése, meg lesz oldva s a gyümölcs nem marad el.

Gondolkodjunk csak felette és szóljanak hozzá az illetékesek.*)

V e r i t a s .

Ellenjegyzetek „Egy szerény jegyzet“-re.**)

Az „Ev. Prot. Lap“ f. évi 21-ik számában „Egy szerény jegyzet“ firma alatt némely dolgok mondattak el, melyek a cikkíró állítása szerint a nt. Tóth Sámuel ur által készített „Tervjavaslat“-ra cikkíró részéről készletben tartott több jegyzet közül miudenesetre, mint kiváló fontosságú nagy figyelemmel

*) A vallásitanításnak is meg van tanmódzere, ez tanítatik a képezdészeknek, s ezért képesek is a vallásitanításra. A lelkész jobban tudhatja a tananyagot, de a tanmódzert, ha nem tanulja, nem tudhatja. Lehet szaporítani a képezdékben a vallásórákat, a debreczeni jeles t. képezde e tekintetben meg is tette már indítványát a tisztántuli e. h. kerületi tanügyi bizottsághoz. Szerk.

***) A méltányosság követeli, hogy a védelemnek is tér adassék; mindkét félen kérem tekintetbe venni Lapunk szűk terét s a személyeskedés kerülését, hosszúra a polémia nem nyulhat, mert a közönség csak elvek feletti tisztázó polémia helyeselhet. Kimély, igazság és tárgyilagosság legyen az irányzó. Szerk.

s a legtöbb gondal készült kiválasztatván, — világgá bocsátatott. Azonban ki a kezdő sorokból indulva ki valami közérdekű és lényegest várt, számításában keserűen csalódott, mert az egész „Egy szerény jegyzet“ az egyházlátogatási jegyzőkönyvet vezető „adlatus“-ok ellen van írva, még pedig talán a sértett hiuság, vagy ki nem elégitett dicsvágy keserű epéjébe mártott tollal, midőn is így szól: „mert a jegyzőkönyvet vezető adlatusok — szárnysegédek, — csak hogy legyen nekik mit olvasni, mivel feltűnni a közgyűlés előtt, sokszor szerénytelen önhittséggel lépnek a denunciálás terére“, — az ügy természetéből folyólag gyanúsítja az egyházlátogatási küldöttség jelentéseit is, kétségbe vonván azoknak hitelességét, s folytatólagosan levon magának az egyházmegyei közgyűlésnek is eme szavaival: „hányan vannak, kivált az úgy látszó hierarchia zöld ágra jutott szájhősei között, kik sokszor társaikat a megrovás s gyalázat pelligér padjára hurczolni nem irtóznak; s hogy saját fénykörükben annál kényelmesebben fürödhessenek, társaikat megálázva az e. m. közgyűlés által jegyzőkönyvileg, méltatlanul megleczkéztetik.“

Miután cikkiró úgy szereti a lelkészi tekintélyt követelni, hogy azt lehető minden alkalommal hangsúlyozza, s úgy félti azt a kis fénymázt, mely történetesen ráragadt, hogy a hozzá közeledők elöl is óvakodva huzódik félre, úgy akar ragyogni, kivált, mint lelkésztársai közül kimagasló választott, hogy lelkéhez és állásához nyomoru dolyf és pöffeszkedés legkisebb árnyalata se férkezzék; — mivel cikkiró saját szavai szerint így érez és így gondolkozik, engedje meg a nem „kimagasló választottak“-nak, hogy hivatalos állásuk az egyházlátogatóság, s az egyházmegyei közgyűlés „denunciálását“ szó nélkül nem hagyhatják.

Ez az ok vezérli jelen sorok íróját, hogy az „Egy szerény jegyzet“ beküldőjének egyoldalú elfogultságát s tájékozatlanságát a maga kicsinyes értékére leszállítsa.

A mi már az annyira gyűlöletes színben festett egyházlátogatási jegyzőkönyveket feltevő „adlatus“-okat illeti, kik cikkiró szerint „csak hogy legyen nekik mit olvasni, mivel feltűnni a közgyűlés előtt, sokszor szerénytelen önhittséggel lépnek a denunciálás terére“, — ezen alaptalan állításra, ki csak a mai egyházi élettel kissé ismerős, határozottan kijelentheti, miszerint ha volt is, de rég elmúlt már az az idő, melyben az egyházlátogatási jegyzőkönyvek jelentései arra is szolgáltak alkalmul, hogy a telhetetlen feltűnésvágy és írói hiuság vetelkedésének eszközeül fölhasználtassanak. Cikkiró e tekintetben tett nyilatkozatát csakis az irhatja alá, ki még ma is oly helyzetben, s oly körülmények közé tudja magát képzelni, midőn az e. l. jegyzőkönyv aranytollu írói a költői agy magas képzelgésének csudaszüitötteit vetették a türelmes lapokra, vagy valamelyik gyűlölt vetélytárs sárba taszításának s lehetetlenné tételének voltak ügyesen harczoló bajnokai. Ez a kor hála a józan gondolkodás, s egymást megbecsülés uralkodó szellemének, mai nap már lejárt magát, s nincs ember, ki egy ily irányban szerkesztett e. l. jegyzőkönyvi pontot elég vakmerő volna az e. m. gyűlés komoly és higgadt tagjai előtt felmutatni, mert az határozottan visszautasították; sőt mi több, a csak kissé kiméletlen, vagy játszi kifejezések is a nagy közönség méltó visszataszásával találkoznak. Mit gondol cikkiró, minő elbánásban részesülne ma az az egyházlátogató küldöttség, mely j. könyvében alaptalan ráfogásokkal s gyanúsításokkal körülírva terjesztene be valamely ügyet, vagy bárkit is méltatlanul a „gyalázat

pellengér padjára“ hurczolni nem irtóznék? Talán tapsvihar s éljenzés lenne jutalma? Épen nem! De igenis hivatalos rendretasítás és megrovás. És ez így jól van. Ennek így kell lenni; ezt hozza magával az ügy komolysága, s a testület hivatalos tekintélye. Persze, ezelőtt egy évtizeddel egészen másként lehetett, mert csakis így magyarázható meg, hogy egy akkor szerepet játszott vezérférfiu lelépve a cselekvés teréről, azóta sem gyűlést nem látva, így egyházlátogatási jegyzőkönyvet nem hallva, még most is saját szempontjából s egyéni jelleméből indul ki s hoz itéletet a mostani eljárás felett.

Bizonyára minden romlatlan jellemű ember, annyivalinkább hivatalos közegről, — ki még szigorubb ellenőrzés és bírálat alatt is áll, — föl kell tenni, hogy sokkal nagyobb lelki gyönyörrel hoz nyilvánosságra szép és hasznos tényeket, mint szomorú, s a törvény intézkedését igénylő tapasztalatokat; és habár ez utóbbiakat szivesen mellőzné, mindazonáltal a közügy mellett az egyesek érdeke háttérbe szorul, annyivalinkább ha az egyes saját érdekének kockáztatásával a testület szabályait, sőt az általános legfőbb kötelességeket is semmibe sem veszi; ilyenkor aztán előáll az a nem kívánatos helyzet, hogy még az az „adlatus“ is kénytelen a merev igazságot jegyezni be.

Igaz, hogy az e. l. küldöttség mai napság nem tartja hivatásának egyik tárgyát fény sugarakban ragyogtatni, a másikat pedig fekete szinakkal sötétíteni be, de a valódi tényállást, a tapasztaltakat bemondani, az érdemet felismerni, a hiányt, vagy mulasztást, — bármely részről is történjék az, — agyon nem hallgatni feladatához hiven hivatalos kötelességének ismeri.

Azonban a szó csak szó marad; írni bármit lehet, ámde bizonyítani is kell annak, ki állit és nemcsak önsugallta eszük, vagy sértett személyes érdek ügyvédjévé szegődött.

Az egyházlátogatási jegyzőkönyvek mostani szerkesztésére vonatkozólag, ime álljon itt egy kiváló példa:

Van egy egyház jelentős, népes helyen, hol a más ker. hitfelekezeteknek virágzó egyházai mellett kell a vezetőknek a ref. híveket gondozniok, s azokat a vallásos nevelés minden keltekeivel ellátaniok. Van ott helyben állami reáltanoda, és községi iskola, melybe a reformátusok is egész készséggel beolvadtak, és itt, e felette fontos állomáson az egyház szellemi ügyeinek feje határozottan oda nyilatkozik, hogy az állami reáltanodában a vallás tanításáról gondoskodni nem érzi magát kötelezve, mivel ott nem fizetnek; a községi iskolában már taníttatik vallás, mert azért illő díjazás van megállapítva; és aztán a községi iskolában a vallásos nevelés nem felelvén meg a legcsekélyebb mértékre leszállított kívánalomnak sem; — az ide vonatkozó e. l. j. k. szóról szóra ekképen van fogalmazva:

„A jelenvoltak összes nyilatkozata szerint a vallásos és erkölcsi élet — tekintve a mai kor szellemét — teljesen kielégítőnek mondható. Fájdalom azonban, hogy a községi iskolában hitfelekezetünk részéről gondozott vallás tanításról ezt mondani nem lehet, s szomorú igazsággént vagyunk kénytelenek nyilvánítani, hogy egy ily művelt, s több hitfelekezet között élő növendék hitkonaink vallásos ismeretének s erkölcsi érzületének fejlesztésére sokkal több, nagyobb és lelkiismeretesebb eljárás fordítandó. Énektanítás: dicséretes. 86 tanoncz közül jelen volt: 59.“

Vajjon van-e ebben denunciálás? Arra a jelenvoltak adhatnak feleletet. Vagy talán úgy volna alapos, s igazsághoz hiven szerkesztve ezen e. l. jegyzőkönyv, ha eltekintve a tapasztaltakat, agyonhallgatva a vallásos nevelés aggasztó elhanyagol-

lását, vagy épen elismerőleg, vagy legalább semmit sem szól s hagyja ezen, — hitfelekezetünkre nézve kimondhatatlan nagy érdekü — ügyet továbbra is a közönyösség és önösség iszapos tavában elposványosodni. Hiszen ha már egy fényes helyen a reformált egyháznak a nevelés terén nincs más teendője, mint a vallás és erkölcs taníttatása, jogosan követelhető, hogy ezt kellő mértékben és kielégítő eredménnyel tegyék a vezetők.

És már ezen idézett e. l. jelentésből vett értesülés nyomán hozatott az e. m. k. gyűlés által a következő határozat:

„N...ról egyházlátogatóság jelenti, hogy a községi iskolában a hitfelekezetünk részéről gondozott vallástanítás körül, — tekintve főleg a helyi viszonyokat s az általános műveltséget, — multhatatlanul több, nagyobb mérvbeni, lelkiismeretesebb eljárás szükségeltetik.

Jelenlegi vallástanító, — a segédlelkész — szigoruan elköteleztetik, miszerint hivatalos és lelkiismeretes elengedhetetlen kötelességének tartsa a vezetése alatt álló evang. reform. hitfelekezetü gyermekek vallástanításánál s erkölcsi fejlesztésénél ugy a közös iskolában, mint az állami reál-gimnáziumban több gondot és nagyobb szorgalmat fejteni ki. Egyszersmind felhivatik helybeli lelkész, mint kire e tekintetben a főfelügyelet és felelősség tartozik, hogy ezen prot. egyházunkra nézve fontos életfeltételnél, t. i. a vallástanításnál, az őt megillető s kötelességszerű behatásnál fogva annak fejlesztésére befolyt elodázhatlan szent hivatásának tartsa.”

És pedig hozatott e határozat a világi elem kiváló szorgalmazására minden további discussio nélkül.

Vajjon találkozik-e elfogulatlan, nem érdeklött egyén, sőt ha az is, de igazságszerető, ki ezen e. m. gyűlési határozatból megleczkéztetést olvasna ki. Nem egyéb az, mint hivatalos elkötelezés és felhívás hivatalos kötelességek teljesítésére, mely bizony most egyikünknel, majd másikunknál nagyon is elkél.

(Vége köv.)

Egy a sok közül.

Észrevételek Kármán József „Tapasztalataim“ című cikkére.

(Vége.)

K. J. ur tapasztalatainak 3-ik pontja a prot. lelkészekről szól. Nem új a mi itt mondva van, hogy a prot. lelkésznek tekintélyre van szüksége. Való igaz az is, mi a tekintély emelésére felhozatik, hogy mindenek felett tisztességes fizetésének kellene lenni minden lelkipásztornak, hogy annál fogva a legnagyobb körökben is megjelenhessen, mit műveltségénél, képzettségénél fogva, minden prot. lelkész meg is érdemel; el vannak sorolva az utak és módok is a fizetés emelés eszközlésére, nagyon helyesek lennének azok, de azok kivetele, nagy nehézségekbe ütközik. K. J. ur maga is beismeri, hogy a néptől fizetés emelés tekintetében keveset várhatunk, hiszen a szegény nép annyira túl van terhelve, köz- és magánkiadásokkal, hogy bármely hivatalnoka fizetésének emeléséről hallani sem akar többé. Először is a nép helyzetének javítása volna szerintem a főteendő, és pedig úgy, hogy meg kellene szüntetni azon veszedelmes bűnöket, melyek a haza minden részében a népet előbb-utóbb az anyagi megsemmisülés örvényébe taszítják; ilyen bűnök pedig a fényezés, de mindenekfelett a pálinka ivás; feltűnő ugyanis és óriási azon összeg, melyet népünk e veszedelmes méregre pazarol évenként; hallottam, hogy egy 2500 lelket szám-

láló községben, 25—30 akó szesz készítettik és fogyasztatik el pálinkává alakítva hetenkint. Mennyi pénz kell ezért? Ha ez összeg más hasznosabb célra fordíthatnák. mily nagy mértékben érezhető lenne a javulás! Ha Herepei Gergely tarthatott Erdélyben, a pálinkaivás hazájában, hatalmas egyházi beszédet a pálinkaivás ellen, azt hiszem ma is tarthatnának ilyeneket a lelkipásztorok, s ily alkalmakkor ki lehetne emelni a mértékletességi egyletek üdvös voltát, s ilyenek alapítására, egyházi és világi jobbainknak egyesült erővel kellene törekedni. Nem régen olvastam egy lapból, hogy valamelyik máramarosi egyház tagjai, derék lelkipásztorok lelkes prédikációjára, ama veszedelmes népostor, a pálinka élvezéséről egészen lemondottak, s arra szánt pénzüket, a lelkipásztornál bizonyos célra letéteményezték minden hét végén. Ha ez igaz, nagyon szép példa, s lehetó hogy másutt is követésre talál. Egy kissé különös munka az ilyen, de hiába a lelkipásztornak, kinek jóléte a gyülekezetével annyira össze van forrva, mai időben effélékre is ki kell terjeszkedni; egy tágas tér ez a lelkipásztori gond gyakorlására.

Megelitem itt egyszersmind, hogy nemcsak a nép anyagi elszegényedése, hanem a vallásos buzgóság hanyatlása, s a templomok üresedése okának is tartom a szesz italok mértékletlen élvezetét; fájdalommal és mély megbotránkozással kell látnunk ugyanis, hogy a szesz italok áruló helyei, vasárnapi istenisztelet alatt is, bódog, bódogtalan számára nyitva állanak, s így nem csuda, ha az alsóbb néposztály egész heti fáradságos munkája után, inkább tódul ezen büfészkekbe, mint az Ur házába. Szigorubb felügyeletet kellene tehát az ilyenekre gyakorolni a polgári előjárásnak s akkor azt hiszem lassan-lassan eltűnnék az inség és nyomor, javulna népünk mind anyagi, mind erkölcsi állapotában; ilyenféle reformok után aztán, emelhetőbb lenne a lelkipásztorok fizetése s tekintélye is; de mégis a fizetés olymértékben emelése, mint K. J. ur ajánlja, hogy a püspöki fizetés 15,000, az esperesti 5000 frt lenne, egyelőre talán mégis sok lenne.

A lelkipásztori tekintély emelésére felhozza még K. J. ur, hogy a lelkipásztoroknak, nem iszákosoknak, betyárosoknak, hanem feddhetetlen életűeknek kellene lenniök; az ilyenek, kik e vétkes utakon haladnak, bizonyára önmaguk fogják érezni bűneik súlyát s keserűen fogják megsiratni botránnyos életmódjuknak szomorú következményeit.

Nunc venio ad fortissimum: szakál, bajusz.

Említett Lap 12-ik számában bevégzi K. J. ur „Tapasztalatai“-nak előadását. Szörnyű indignációval irányozza itt borotváját a prot. papok s a kál és bajusz ellen. Igaz, hogy a magyar prot. nép szereti a papos viseletet; de nem áll, hogy a borotvátlan arcú papot, félpapnak, vagy épen betyárnak tekintené. Supplicatióba és legatióba járásom alkalmával, körülbelül 200 ref. pappal találkoztam, s nem emlékszem hogy ezek között 5-6-nál több borotvált arcú láttam volna. S vajjon feltehető-e, hogy azon 195 lelkipásztor, csupán azért, mert arczán ártatlan szőrt visel, félpapnak vagy betyáros viseletűnek tartatnék, s a hallgatóság előtt tekintélye nem volna? Épen nem! sőt inkább nagy tisztelet és szeretet környezi mindazokat, a kik azt egyéb tekintetben megérdemlik. Nagyon káros adománya volna az isteni gondviselésnek a szakál és bajusz a prot. papra nézve, ha az őt tekintélyétől fosztaná meg. Bármily számos adatokkal igazolja is K. J. ur azon állítását, hogy nagyobb tekintélye van a sima arcú lelkésznek; én azt mondom, hogy a nép kívánságát, bizonyos határig figyelembe tartozunk ugyan

venni; de másfelől állítom azt is, hogy a prot. paptól joggal senki nem kívánhatja azt, hogy saját akarata ellenére magát, a férfiaság ama jelvényeitől megfoszsza. Egyébiránt ha a tekintély emelése csak ennyiben állana, ugyan hig velejü ember lenne az, ki hetenkint egy órát, a borotválkozásra ne szánna. „A ref. papok közül legtöbben nem ismerhetők meg papoknak, s ha megjelennek is valami társaságban, nem tudhatja az ember, hogy valami csizmadia, kefekötő, vagy lengyel zsidó-e?” mondja K. J. ur. Hát a prot. lelkipásztor annyira szegény lenne, hogy papi voltát, társalgásával, szivélyességével, egyenes nyilt magaviseletével nem tudná megbizonyítani?*) Hogy róm. kath. urak és nép — K. J. ur állítása szerint — lenézik a szakálás prot. papot, azzal, ha úgy van is, keveset törődünk; a kik a külsőből ítélnek, legtöbbször megcsalattatnak. Megjegyzem még, hogy különben bálványozója sem vagyok, senki szép szakálának, sem bajuszának, csak azt tagadom, hogy annak viselése vagy nem viselése a tekintély emelésére valami nagy befolyással volna; tekintélyt, tiszteletet és szeretetet a lelkipásztor csak magasabb érdemek által szerezhet, az pedig hogy hord-e szakált vagy nem, épen nem érdeme.

Végül a papi öltözetről szólván K. J. nr, ismét nagy hyperbolába esik midőn azt mondja, hogy: „sok papi hajlékból a reverendával együtt eltűnt a reverentia is.” Kétlem, hogy a ruha adja meg az embernek a tiszteletet; a társadalmi illem megköveteli ugyan, hogy kinek-kinek állásához illő tisztességes öltözet legyen, de hogy akár a Lutherok, akár a K. J. ur lutherok formájú fekete öltönye, — a mely állítása szerint neki igen jól áll, — az összes prot. papságra ráerőszakoltassék, megingt helytelen dolog lenne. Kálvin és Zvinglihez, ezen nagy férfiakhoz, nem a külső viseletben, hanem a jellem- és hitszilárd-ságban, és kitartásban kellene hasonlónak lennünk. Én elégnék tartanám, ha minden prot. lelkész, szorosabb meghatározás nélkül, tisztességes, művelt emberhez illő, sötét színű magyar öltözetet viselne; nem azért ezt sem, mintha az tekintélyt szerezne; elismerem, hogy a kivágott mellény, szines nyakkendő csakugyan nem jól veszi ki magát a szószékben, egyszerű a hely a honnan hirdetjük az igét, legyen egyszerű — nem pedig tarka-barka — az igehirdető is. De van még egy passus K. J. ur cikkében, a mit én teljességgel nem értek. Így szól ugyanis a többek közt: „bizonyosan akadna olyan debreczeni kevély református lelkész is, a ki ezt mondaná: mit, én Lutherokot, egy barát-öltözetet viseljek? soha!” Hát mi alapon mondja, akár specifice a debreczeni, akár az itt tanult bármelyik lelkészt is „kevélynek”? hát miből ismeri hogy kevélyek azok?

Ezekben kívántam K. J. ur „tapasztalatait” igénytelen észrevételeimmel kísérve, e Lapok olvasóival is megismertetni. Az elmondottakból ítélve, mondják meg mások is, ha van-e igazságom, a midőn az egészről általában azt állítom, hogy ajánlatai nem mindenben követésre méltók.

B.-Böszörmény, 1878. ápril 6.

Marjai Péter.

*) Bizony sok lelkész csakugyan állásához nem illőleg öltözködik; — legközelebbi kerületi gyűlésen is láttunk egy lelkészt úgy öltözve, hogy grófi inas és dandi közötti küllemet igen, de lelkészt nem mutatott,

Szerk.

B E L F Ö L D.

Évi tudósítás

a debreczeni hittanszaki önképző társulatról.

(Munkálatok, szónoklati ünnepély, köszönet.)

Már két ízben lett felmutatva e Lap hasábjain egy-egy kis töredék társulatunk ez évi életéből. Most azért, midőn e végére siető iskolai év működésünket egy időre megszakítja, kedves kötelességemnek ismerem azoknak, kik érdeklődnek irántunk — jelenlegi debreczeni hittanhallgatók iránt s figyelemmel szeretik kísérni mozdulatainkat, a főbb vonásokban beszámolni mintegy azzal: mit tett ez évben a hittanszaki önképző társulat?

Midőn e Lap mult évi 52. számában vitaülésünkről szó-lottam, a tudósítás elején csillag alatt jelezve volt röviden társulatunk első félévi nehéz, mondhatni szomorú állapota. És valóban nehéz idő, válságos pont volt az elannyira, hogy mi, kik benne éltünk, aggodva tekintettünk a bizonytalan kimenetel elé s szorongó kebelrel kérdeztük egymástól gyakorta s sóhajtottunk fel: mi lesz belőlünk? A legfőbb hivatalnokok változása, eltávózása s más szokatlan körülmények zavarba hozták a társulat tagjait, lankasztólag hatottak rájuk s bizony mindkétrendbeli üléseink gyérek és nem igen látogatottak valának, s a nehéz helyzet végtére is az elődeink által 10 évvel ezelőtt, de a mostaninál sokkal kedvezőbb időben készített alapszabály megváltoztatását vonta maga után.

De hála Istennek, ez nem soká tartott így. Már jelzett vitaülésünk is nagyobb lendületről s mindenesetre életről tett tanubizonyosságot; a II-ik félévben pedig a tagoknak öntudatra ébredése, megújított ereje és áthatatos kitartása ismét kívánt magaslatra emelték a társulatot s a lehető legszebb siker lőn kivíva. Ugyanis mindjárt az első közgyűlésen az üresedésben levő elnöki székre Hajdu Zsigmond esk. felügyelő s köztanító ur választatott el, kinek erélyes eljárása s buzgósága is sokat használt ügyünknek. Tisztviselők és tagok mindnyájan szilárd akarattal láttak hozzá az önképzéshez s örül szivem, midőn a szép eredményről emlékezem. Gyűléseink látogatottabbak lőnek s a gyakorlati órákra 10—12 egyén, az elméletiekre 8 felolvasó is jelentkezett egyszerre. Megindította a társulat az első félévben pihenni kénytelen lapját is, mely Torma Károly 3th. szerkesztése alatt gazdag és változatos tartalommal jelent meg eddigelő 6 számban, nem ugyan nyilvánosan a nagy közönség előtt, hanem csak a felsőbb tanuló ifjuság olvasó-egyletének asztalán. Átalában minden tekintetben előhaladás és kívánt siker követte lépteinket s nyugodt kebelrel, megelégedve tettük le a munkának terhét s zártuk be üléseinket május 18-án.

Mint tudva van, a két főirányt: elméletet és gyakorlatot egyaránt felölelik a tagok s mindegyiknek szenteltetett hetenkint egy-egy óra. Az elméleti üléseken felolvasások tartottak:

Fekete Gyula 2th. Wichelhaus hallei tanár dogmatikájából.

Sörös Vilmos 4th. az Indok vallásáról Ebrard nyomán.

Kiss Bertalan 4th. Osterzee utrechti tanár „Zum Kampf und Frieden” című füzetéből az első számú értekezést: mikép kell a modern naturalismus ellen harczolni? Továbbá Máté evangy. V. részére irt népszerű bibliamagyarázat-féjét.

Vincze Ödön 3th. A kereszt feltalálásának történetéről Zozomenus után.

Csák Máté 4th. Debreczeni Ember Pál „Historia Ecclesiae in Hungaria et Transylvania“ című művéből némely Debreczenre vonatkozó nevezetesebb egyháztörténelmi adatokat.

Dicsőffy József 1th. Dr. Brettschneider Károly Gottlieb életrajzát német szerzők nyomán.

Sarkadi N. Imre 3th. Dr. Bennink után az apostoli hitformáról.

Torma Károly 3th. a theológiáról mint tudományról.

Varga Lajos 3th. ismertette Dr. Heiszler József egyházi munkálatainak legújabbán megjelent IV. kötetét.

Győri József 1th. is ajánlkozott felolvasást tartani, mely azonban az idő rövidsége miatt ezévről elmaradt.

A gyakorlati téren: egyházi beszéd részlet, ima, vallásos költemény elmondásában gyakorolták magokat általában a társulat összes tagjai, mégis mint több ízben fellépők említést érdemelnek: Szük Károly 2th., Szügyi József 2th., Lévay Mihály 2th., Kürthy Károly 3th., Sarkadi N. Imre 3th., Torma Károly 3th., Varga Lajos 3th., Kormány Lajos 4th. stb.

Az oratoriumban tartott egyházi beszédekre s azok előadására bírálatokat irtak és olvastak: Séllei Péter, Sörös Vilmos, S. Nagy Lajos, Csák Máté, Kiss Bertalan, Kormány Lajos, Császár István, Bögös Lajos 4th-ok, Torma Károly, Varga Lajos, T. Nagy Lajos, Ungvári Gyula 3th.-ok.

Még a múlt év december havában kitűzte a társulat a következő 3 pályakérdést:

1) Adassék elő Komáromi Csipkés György életrajza, működése a hittan körébe vágó munkáinak jellemzésével együtt. Jutalma 25 frt.

2) Istennek az ószövetségben előforduló neveinek jelentőségéről dogmatikai és exegetikai tekintetben. Jutalma 15 frt.

3) Készíttessék egy közönséges egyházi beszéd Zsid. XII. 1. 2. alapján. Jutalma 10 frt.

Mindhárom pályakérdés megfejtési határidejeül május 1-je tűzetett ki.

Az 1-ső számú kérdésre érkezett be két pályamunka. Az egyik a kérdésnek első felét dolgozta ki részletesen, minden lehető forrásokat, Sinai kéziratát is felhasználva; a másik pedig a kérdés 2-ik felével foglalkozik leginkább, ismertetvén és jellemezvén munkáit, mit az előbbi mellőzött. Miután a két munka egészíti ki egymást s képez a kérdésnek megfelelő teljes egészet: megosztatott köztök a jutalom. És pedig az előbbi szerzője Ónodi Sándor 2th. 15 frttal, az utóbbi Kiss Bertalan 10 frttal lön jutalmazva. A 2-i számú kérdésre nem érkezett be pályamunka. A 3-ik kérdésre érkezett egy pályamunka, de a mely egyh. beszéd nem ütven meg a kellő mértéket, szerzőjének a jutalom nem adatott ki.

Van még egy, miről tüzetesebben szólanom kell, miről e Lap mult heti számában ígéret tétetett, ez a május 7-én tartott **gyakorlati ünnepélyes ülés.**

Termékeinkből zsenget mutatni fel, külső szónoklatbani jártasságunkat megbizonyítani s a jóakaratu s illetékes helyről jövő bírálatokból tanulni volt célja a diszgyűlésen a hittanhallgató ifjuságnak. Kezdődött a gyűlés d. u. 5 órakor s a szép számú érdeklődők és a tagok nagy részén kívül főtiszt. Révész Bálint szuperintendens, nt. Némethy Lajos ref. lelkész, tek. Kovács Sándor akad. ig., nt. Tóth Mihály, Menyhárt János és Balogh Ferencz hittanszaki tanár urak szerencsétlítették s tették ünnepélyessé azt jelenlétükkel.

A „Jövel Szentlélek Ur Isten“ elhangzása után Hajdu

Zsigmond elnök önkészítette tavaszi köznap reggeli imá elmondásával kezd meg a gyakorlatok sorát. Erős Lajos 2th., nt. Némethy Lajos, Balogh Ferencz és főt püspök urak összhangzó bírálatai szerint imája megütötte a kellő mértéket. Túlment kissé a lelki élet rovására a földi jók kérésében, az időnek kedvező járásáért még sem könyörgött. Az előadás kezdetben sebes volt, sok helyen a pausák meg nem tartva, de azért egészben véve sikerült az, kellemes benyomást tett a hallgatóságra, mit erőteljes szép tiszta hangja nagy mértékben elősegített. Hosszabb szüneteket tartson, kezét nyugodtan tegye össze, ez mire jó-akarattal figyelmeztetve lön.

Azután Kiss Bertalan 4th. lép szószékre s előadja Jerem. VI. 16. alapján készített oratóriumi egyházi beszédének 2-ik részét.

Mennyire a részletből lehetett, tüzetes bírálat alá vétetett az egyházi beszéd. Szerző nem volt hű a szöveghez s úgy a fő-tétel, mely az igaz hit keresése, mint az egyes részek: mit, miként, és miért kell hinnünk, nagyon mesterkéltén vannak a textus alá bevonva. Menyhárt János ur az elmondott részre tette meg tudományos észrevételeit; főt. püspök ur pedig azt mutatta ki, mi lett volna a helyes fő-tétel s felosztás s szemben az egyházi beszéd 3-ik részével, mely ha még a másik kettő megállhat is, e helyen felesleges — az egyházi beszédnek sok részre való oztásától tartja vissza a hittanhallgató ifjuságot. Az előadás kielégítő volt. Hangja ugyan gyengébb s nem oly erőteljes mint előbbié, de azért helylyel-helylyel hatni tud.

Ezután Sarkadi N. Imre 3th. előadja Révész Bálint őszi vasárnap reggeli imái közül az 1-ső számút. Imázó egy azok közül, kiknek rokonszenves szószéki hangjok van, bár az most kissé fátyolozott volt. Hátrányára szolgált az imádkozásnak, hogy a pausák nem voltak kellőleg megtartva s különösen a kezdet buzgóság és emelkedés nélkül adatott s csak közepétől kezdve lett élénkebb s némileg hatásos.

Majd Torma Károly 3th. adja elő Gyöngyössy Sámuel Máté VIII. 27. alapján készült köz. egyh. beszédének 2-ik részét. Szónok a szavaltat terén, világi darabok előadásában előnyösen ismert egyéniség. Hangja szép és erőteljes, de főbaj nála, hogy nem tesz különbséget a szinpadi előadás, szavaltat és egyházi szónoklat közt. Van ajándéka a természettől, csak hogy visszaél vele sokszor. Nem mérsékeli hangját, miáltal az folytonosan csak erősbül s nélkülözi a kedves változatosságot. Nem tart mértéket a tagjáratásban sem. Födolog azért reá nézve a mérséklet, gyakorlás abban, hogy kellemes hangesések és lágyítások által változatos s a tartalmat hiven visszatükröző, annak megfelelő legyen az előadása; mit ha követ, elnyeri mitől nem messze áll: kedves és jó szónok lesz belőle.

Végül Kürthy Károly 2th. szavalja Győri Vilmos „Az én imám“ cz. költeményét. Nagy Lajos 4th. Böszörményi Béla, Kiss Bertalan, és végül ft. püspök ur tesznek rá bírálatot. — Kürthy Károlynak is igen szép és kellemes hangja van, az actiókban gyakorlott; csak hogy előadása nagyon világias sőt színészi volt. Nem fogta jól fel a darab szellemét, mely sezlidebb érzést, ömlengőbb hanghordozást kíván.

Főtiszt. püspök ur még néhány szívélyes szót, jóakaró intést intéz a társulat tagjaihoz. Mulhatlan kellék ugyan prot. lelkésznél a külső előadási ügyesség, de sokkal előbbvaló a tudomány. S miután kéri reánk Isten áldását, elnök pedig köszönetet mond megjelenésükért a nemes keblü férfiaknak, Isten dícsérő ének hangzása közben magára maradt az imaterem.

Mielőtt végeznék nem mulaszthatom el, hogy utólagosan is köszönetünket ne fejezzem ki azoknak, kik szellemi és anyagi támogatásaikkal elősegítették ügyünket, serkentettek minket a jóra. Azok, kik az itt leirt gyűlésünkön megjelentek; ama magát megnevezni nem akaró nemes keblű férfi, ki 4 darab ezüst forintost ajándékozott Balogh F. ur utján a „Közöny“ felsegélésére, Rác Miklós kunhegyesi ref. lelkész ur, ki az 1877. és 76. év első napjain tartott ujévi egyházi beszédéből ajándékozott 72 darabot, melyek darabonként 10 krért elarusittatván a tagok közt, a begyűlt 7 frt 20 kr. egy ujévi egyházi beszédre fog a jövő évben pályadíjúl kitűzteni; Szegedi Sándor debreczeni gimnáziumi tanár ur, ki mintegy 50 darab, nagyobbára hittani munkák ajándékozása által szépen gyarapította a társulat könyvtárát; Könyves János kismarjai ref. lelkész ur, ki a templom javítása alkalmával tartott egyházi beszédéből küldött 16 darabot, mely a társulat érdemesebb tagjai közt széosztattott: fogadják egyen-egyen érdeklődésükért hálás köszönetünket. Higgyék meg, hogy köztünk való megjelenésök csak buzditólag hat reánk, jóakaratu intéseik, figyelmeztetéseik csak javunkra szolgálnak, becses adományozásaik élesztik bennünk a munkakedvet.

Debreczen, 1878. június 3.

Kiss Bertalan,
társulati elnök.

K Ü L Ö N F É L É K.

— Ujczikk Kozmától. Kozma József t. szabolcsi magyar (értsd református) esperest a budapesti „Protestáns Lap“ 22-ik számában „Néhány szó egyházalkotmányunk érdekében“ című cikkben újra szól s több pontban igen keményen, kimélytelenül, s egyoldalú itélettel adja „Kozma hitvallását.“ Több jó s nemesnek látszó állításainak virágai közt éles tövises szúrakodnak elő. A helvét hitvallás a „zsidó confessiónak“ nevezett heidelbergi káté ellen kár volt oly uchatusi üteggel tüzelni, a konventi albizottság munkálatában csakis a helvét irányu reformációhoz tartozás hangsúlyoztatott. A dogmatikus kérdést kár előhuzcolni megint, mikor provokálva nincs. Kálvin ellen*) ugy dühöngeni, „protestáns Torquemadának“ nevezni őt, szinte idő- és helyenkivüli, az idő és kor hatása is felelős a servéti-tényért; hát saját őseinket, a kik a Rákoson 1525. nyugodtan igtatták törvénybe a „lutherani comburantur“ torquemadai tételt, szinte hajlandó-e menségtalálhatás nélkül elítélni a „magyar esperest?“ A X parancsolat nem tetszik esperest urnak, mert ama törvény zsidó; a vének általi igazgatás meg már tetszésével találkozik, habár ez intézmény szinte zsidó eredetű; hát a Jézus tetszik-e, hiszen ő is zsidó volt. Az ószövetségnek az ujhoz való viszonya felől tisztában nincs az esperest ur, óh bár elolvasná Oehler F. G. „Az ótestamentum theológiája“ című művét, akkor nem szólna ugy mint eddig. A kátéi kifejezés az Isten „haragszik“ épen oly emberítő kép, mint az Isten „szerető atya“, az egyik képnek bukni kell az esperest ur előtt

*) A leg-római-katholikusabb magyar lap a „Religió“ mult évi 34—40. számaiban szörnyű gyalázó cikksorozattal akarta földig suttani Kálvint s vele a protestántizmust, ki hitte volna, hogy fél év mulva Kozma s a jezsuiták egykép és uni sono üssék a reformátort? A mi Lapunk a Kálvin feletti emlékbeszéd kiadásával kívánt felelni a „Religió“ támadó fellépésére.
Szerk.

s vele az egész ószövetségnek, mintha a másik kép is fel nem volna ott található. Hogy pedig a helvét irányu református vallásból azon particularismust csináljuk, hogy az „magyar vallás“, ez nemcsak a történettel ellenkezik, nemcsak sérti az egyetemes szeretet törvényét, elszigetelő, de visszavezetne az esperest ur által perhorreskált zsidó-irányhoz: a particularismushoz, exclusivismushoz. Ne szégyeneljük a „református“ szép nevet. Vannak szép gondolatok a terjedelmes cikkben, most csak pár szóval azokat akartuk jelezni, melyekben a kegyelet, sőt a történeti igazság érzete is megütközhetik.

— Hódmezővásárhely. (Iskolai értesítés.) A h.-m.-vásárhelyi ref. főgimnáziumban az írásbeli érettségi vizsgálatok június 11—13, a szóbeliek június 21. 22. napjain, — a gimnázium többi osztályainak vizsgálatai 26—29. napjain tartatnak meg s az évzáró ünnepély június 30 án leend. Erről az érdekeltek és illető szülők értesítettnek. Az igazgatóság.

— Nyilvános nyugta. (II.) A „Kálvin feletti emlékbeszédre az „Ev. Prot. Lap“ szerkesztőjéhez beküldték a 40 kr. előfizetést: Némethi Lajos, Debreczen. Dr. Vellentszény Mór Debreczen, Matéka József Szikszó, Melczér Gyula Acsa, Theol. önk. társaság Pápa, Zib Károly B.-Sz.-András, Sipos János Vadász, Homolya István Békés-Gyula, Madarász Imre Karczag, hat példány; Kálmán Dezső Debreczen, Pap Gábor szuperint. Budapest, öt példány; Sipos Imre Erdő-Györök, Nagy Lajos M.-Pércs, Szabó Gyula Budapest, Munkácsi Sándor Paks, Antal Gábor Pápa. Előfizetés utján megrendeltetett az eddigi két nyugta szerint 50 példány. Az előfizetés július első feléig meghosszabbított, a nagy Kálvin emléke iránt kegyelettel ragaszkodók kéretnek a mű pártolására. Debreczenben, 1878. jun. 4. Balogh Ferencz. (Folytatjuk.)

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Pályázat leánytanítói állomásra.

A Kisujszállási ref. egyház egy utcza — déli — leányiskola tanítói állomására pályázatot hirdet következő feltételek mellett:

I. Évi fizetés: a., 120 o. é. forint az egyház pénztárából, b., 24 véka buza és 24 véka árpa az egyház magtárából, c., 10 köblös szántó föld (1600 □ ölével), melynek adóját az egyház fizeti; — d., egy öl kemény tűzifa házhoz szállítva: e.) tandijúl minden tanítványtól egy véka búza, és egy véka árpa. — Tanítványokért 80 véka buzát 80 véka árpát biztosít az egyház, egyházi árvákért tandij nem fizetnek. f.) 2 számos jószág legeltetési joga, addig azonban, míg a közbirtokosság közlegelőt tart, végre; szabad lakás az iskola épületben.

II. Tanító kötelessége: 4 elemi alsó osztályból álló leány iskolát tanítani, s ezenkívül Vasárnap és innepnapokon a templomi szokásos biblia olvasást — sorrend szerint — teljesíteni.

Pályázati határidő; június 30, mdly napra a kellőleg felszerelt folyamodványok az iskolabizottság elnökségéhez be- küldendők. Választás bezárolag július 15-ig, fog megejtetni. — Megválasztott tanító köteles állomását legkésőbb Augusztus 20-án elfoglalni.

Pályázat csak okleveles, s nős tanítóknak nyittatik.
Kelt Kisujszálláson 1878. június 3 án.

Dorogi Lajos
iskola bizottsági elnök.